

УДК 342:37.09

DOI <https://doi.org/10.32782/yuv.v2.2025.11>

Д. Цісар,

доктор філософії в галузі права,
старший науковий співробітник
наукового центру проблем виховання доброчесності
та запобігання корупції у секторі безпеки та оборони
Національного університету оборони України

О. Куриліна,

кандидат економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник
наукового центру проблем виховання доброчесності
та запобігання корупції у секторі безпеки та оборони
Національного університету оборони України

М. Мірошник,

науковий співробітник
наукового центру проблем виховання доброчесності
та запобігання корупції у секторі безпеки та оборони
Національного університету оборони України

А. Великий,

помічник начальника відділу
навчального та забезпечення якості освіти та освітнього процесу
інституту професійної військової освіти «Вишкіл лідерів»
Національного університету оборони України

АСПЕКТИ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ВИХОВАННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Постановка проблеми. З моменту проголошення незалежності України, курс який обрала українська держава був спрямований на реструктуризацію суспільних сфер життя, модернізації освіти її змісту, принципів та підходів за світовими стандартами. Військова освіта в цих процесах нестала виключенням. Оскільки військова освіта, як окрема складова в загальнодержавній системі освіти, є однією з ключових ланок, що визначає і забезпечує ступінь захищеності, боєздатності країни та поступального розвитку усіх військових формувань України. Таким чином вона змогла набути свого логічного розвитку на державному рівні, як

гаранта забезпечення загальнонаціональної безпеки країни.

Освітні процеси підготовки військовослужбовців сектору безпеки і оборони України здійснюються у вищих військових навчальних закладах (далі – ВВНЗ) не лише за загальновійськовими та спеціальними військовими дисциплінами, а й гуманітарними науками, юриспруденцією, тощо. Саме такий підхід дає можливість ВВНЗ здійснювати підготовку військових фахівців відповідно до сучасних вимог та потреб військових формувань, що сприяє розширенню кадрового потенціалу Збройних Сил України (далі – ЗСУ) та реалізації внутрішніх потреб військовослуж-

бовця в контексті здобуття чи підвищення рівня кваліфікації за різними напрямками освіти протягом усього терміну проходження військової служби.

Підготовка особового складу сектору безпеки та оборони України з питань виховання доброчесності та запобігання корупції, є малодослідженою темою оскільки процеси інтеграції цього напрямку у військову освіту за прикладом демократичних європейській держав були започатковані не так давно. Тому оптимізація освітніх процесів які забезпечують виховання доброчесності та запобігання корупції потребує пошуку нових форм, методів, змісту навчальних програм у військово-освітній галузі з урахуванням сучасних міжнародних стандартів.

Аналіз досліджень і публікацій. Багатогранність напрямків освіти у ВВНЗ зумовлює науковців щодо пошуку дієвих рішень, реалізація яких впливає на покращення освітніх процесів з урахуванням загально-освітніх та національних тенденцій в умовах сьогодення.

Так, проблемними питаннями покращення та розвитку освітніх процесів з питань виховання доброчесності та запобігання корупції військовослужбовців у ВВНЗ у своїх наукових працях розглядалися рядом науковців серед яких слід відмітити С. Якименко, Ю. Гикало, Ю. Пашук, Ю. Приходько, М. Приліпко, Т. Карабін, Д. Белов, А. Крокун-Баранова, О. Магілін, І. Шопіна.

Вочевидь, що проблеми розвитку військової освіти та її процесів у ВВНЗ привертає увагу науковців, особливо ці питання актуалізувалися з початком повномасштабного військового вторгнення РФ на територію України 24 лютого 2022 року, що зумовило спільноту науковців до пошуку та оптимізації освіти військовослужбовців у ВВНЗ в умовах дії особливого періоду, під час війни та після воєнного стану, що потребує додаткового дослідження у цій сфері.

Метою наукової статті є акцентування уваги на розвитку системи освітніх процесів з питань виховання доброчесності та запобігання корупції військовослужбовців у вищих військових навчальних закладах та визначення шляхів їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Підготовка особового складу сектору безпеки та оборони України з питань виховання доброчесності та запобігання корупції у ВВНЗ здійснюється з метою реалізації всебічного зміцнення довіри суспільства до армії та правового регулювання відносин між державою і громадянами України у зв'язку з виконанням ними конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України [1]. Ці аспекти надали можливість визначити основні стандарти та напрямки інноваційних підходів виховання і розвитку системи освітнього процесу, саме у військовому середовищі.

Оскільки особливий характер військової служби визначає особливості правового статусу військовослужбовців, який є спеціальним по відношенню до загального правового статусу громадян [2, с. 15], то для досягнення подальших поставлених цілей виникає необхідність визначення певних особливостей функціонування системи підготовки військовослужбовців військових формувань України, розгляд яких сформовано на основі, як вітчизняної так і міжнародної нормативно-правової бази та стандартів.

Так, необхідно зазначити, що проведення інтеграційних процесів військової освіти до національної системи освіти ґрунтується на ключових засадах визначених постановою Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 року № 1410 (в редакції постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 року № 1490) «Про трансформацію системи військової освіти» і є її невід'ємною складовою, щодо поступового переходу до

- застосування військовослужбовцями на практиці набутих знань, умінь, навичок тощо.

У своїй науковій праці «Підготовка військових фахівців у провідних країнах світу: основоположні засади та тенденції», Ю. Приходько зазначає, що світова практика чітко орієнтується на

системну закономірність розвитку військової освіти, основою якої є захист національних інтересів і забезпечення національної безпеки держави. Саме ці фактори є джерелом існування й розвитку військової освіти. Подібний погляд дозволяє відійти від традиційного підходу до військової освіти, який був пов'язаний, в основному, з військовими і військово-технічними аспектами застосування збройних сил [7, с. 286]. Саме тому такий підхід надає можливість для військовослужбовця реалізувати своє право на освіту у ВВНЗ яке гарантується відповідно до ст. 53 Конституції України [8] не тільки у військовій сфері, а й у інших освітніх галузях, які відповідають внутрішнім освітніми потребами особистості, забезпечують інтереси національної безпеки і оборони, що притаманні умовам сьогодення та задовольняють потреби відомства у підготовці фахівців відповідної спеціальності (юрист/педагог/філолог, тощо) при формуванні до нього освітніх вимог.

Зміст військової освіти формується на перспективу, відбиваючи склад, стан, призначення, задачі видів і родів військ. Значна увага приділяється комплексному навчанню, коли розробляються програми на основі інтеграції декількох навчальних дисциплін. Акцент при цьому робиться на висвітлення таких проблем: національна безпека й національні інтереси, оперативне та бойове застосування видів і родів військ, упровадження комп'ютерних технологій, гуманітарне право, наукові засади суспільно-економічного розвитку, менеджмент тощо [7, с. 293].

Провідні демократичні країни світу під час формування освітніх процесів у ВВНЗ окрім загальновійськовим, спеціальним чи гуманітарним дисциплінам приділяють неабияку увагу розвитку інтелектуального та духовного потенціалу навчаємих в частині формування нульової толерантності до корупційних проявів та вихованню доброчесності.

Досліджуючи проблеми, пов'язані із забезпеченням доброчесної поведінки військових посадових осіб у ЗСУ, М. Приліпко зазначає, що останнім часом ці проблеми набувають великої актуальності, що пов'язано із необхідністю підвищення рівня професіоналізму осіб офіцерського складу та їх етичних якостей [9, с. 122].

З огляду на основну конституційну функцію ЗСУ, а саме оборону України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності – доброчесність військовослужбовців, як правова категорія носить загально-соціальний, а не внутрішньовідомчий характер [10, с. 971–972], що цілком виправдано обґрунтовує концепцію трансформації системи військової освіти та включення до освітнього процесу різноманітних програм щодо виховання доброчесності та запобігання корупції у секторі безпеки та оборони України основними з яких є:

1. Освітні програми. Які впровадженні на базі Національного університету оборони України зміст яких спрямований на формування етичних цінностей та доброчесності у військовослужбовців та цивільних співробітників. До цих освітніх програм входять:

- курс оборонного менеджменту з питань запобігання та виявлення корупції з керівним складом та персоналом, які призначені (зараховані до резерву) на посади, діяльність яких пов'язана із запобіганням корупції у Міністерстві оборони України та ЗСУ;

- спеціалізований курс оборонного менеджменту з питань виховання доброчесності та запобігання корупції у ЗСУ (з уповноваженими особами) з питань виховання доброчесності та запобігання корупції органів військового управління, обласний територіальний центр комплектування та соціальної підтримки, військових частин, закладів та установ ЗСУ;

- Крім того, особливостями триваючого сьогодні етапу розвитку правового забезпечення вищої освіти

Задля вирішення окресленої проблематики на базі Національного університету оборони України у 2014 році було створено науковий центр проблем виховання доброчесності та запобігання корупції у секторі безпеки та оборони який здійснює наукову та освітню діяльність щодо проблем виховання доброчесності та запобігання корупції в рамках програми (ініціативи) НАТО/РЕАП з розбудови цілісності, прозорості, підзвітності, запровадження доброчесності та зниження корупційних ризиків в оборонних та безпекових інституціях (Building integrity) за сприяння Міністерства оборони Великої Британії та у співпраці з CIDS, Transparency International Ukraine [15]. Головною метою якого виступає виховання і формування доброчесності у військовослужбовців крізь призму комплексу організацій-

них, правових, педагогічних, психологічних, національно-патріотичних та інших заходів.

Передовий досвід країн партнерів України, за сприяння та у тісній співпраці виступає тою рушійною силою розвитку системи підготовки особового складу, як військовослужбовців Збройних Сил так і військовослужбовців інших військових формувань України в контексті виховання доброчесності та запобігання корупції. Про що керівник напряду за підтримки Альянсу з переходу з військової кар'єри на цивільну Олександра Огороднікова в ефірі передачі «Вектор до НАТО» розповіла, що щорічно НАТО підтримує участь представників українських інституцій безпеки та оборони в курсах з розбудови доброчесності, організованих партнерами Програми за кордоном. Так, лише протягом 2021 року було проведено тренінги для інструкторів з питань виховання доброчесності та подолання корупційних ризиків для Національного університету оборони України (12 учасників) та представників навчальних закладів, Національної поліції, Державної прикордонної служби України, Служби з надзвичайних ситуацій та міграційної служби, які входять до системи Міністерства Внутрішніх Справ України (37 учасників) [16].

Слід зазначити що робота наукового центру проблем виховання доброчесності та запобігання корупції у секторі безпеки та оборони з питання підготовки особового складу у вихованні доброчесності та запобігання корупції постійно зростає, так у 2021 році було підготовлено 879 осіб, у 2022 році 997, у 2023 році 1023, а вже у 2024 році 1080 осіб, що вказує на важливість та розвиток проведення таких заходів у військовому середовищі.

Щороку міжнародна та міжвідомча співпраця наукового центру проблем виховання доброчесності та запобігання корупції у секторі безпеки та

оборони розвивається та нарощує свої потужності у сфері збільшення навчальних курсів, лекцій, тренінгів, форумів, хакатонів тощо [17; 18]. Такі підходи надають можливість запроваджувати, поширювати та підвищувати набутий досвід з питань розбудови та виховання доброчесності різних категорій навчаємих на базах інших ВВНЗ.

Висновки. Отже можемо дійти до висновку, що процеси функціонування та розвитку системи підготовки особового складу сектору безпеки та оборони України відбуваються повсякчас за сприяння держави, міжнародних партнерів та у співпраці з іншими відомствами, військовими формуваннями України.

Науковий центр проблем виховання доброчесності та запобігання корупції у секторі безпеки та оборони Національного університету оборони України являється флагманом серед структурних підрозділів ВВНЗ на просторах України, який здійснює постійний розвиток освітніх процесів крізь комплекс організаційних, правових, педагогічних, психологічних, національно-патріотичних та інших заходів, що спрямовані надати цільовій аудиторії інструментарій, теоретичні і практичні знання для підвищення їх професійної підготовки з питань виховання доброчесності та запобігання корупції у секторі безпеки та оборони України.

Встановлено тісний зв'язок між процесами виховання і формування доброчесності із національно патріотичним вихованням оскільки спрямовані на розвиток загальної культури та свідомості особового складу сектору безпеки та оборони, який закладений у нормах Конституції України.

У статті досліджено, освітні процеси спрямовані на здійснення підготовки особового складу сектору безпеки та оборони України з питань виховання доброчесності та запобігання корупції у вищих



військових навчальних закладах. Розвиток цих процесів був закладений із моменту проголошення Україною незалежності, що спонукало до реконструкції освітніх процесів спрямованих на модернізацію освіти та її змісту, принципів та підходів за найкращими світовими стандартами.

Окреслено, нормативно-правову базу про особливості та розширення освітніх процесів у ВВНЗ. Акцентовано увагу на основних аспектах удосконалення освітньої діяльності у ВВНЗ за сприяння держави та міжнародних партнерів, які відбуваються у співпраці з іншими відомствами, військовими формуваннями України, оскільки запровадження інноваційних підходів заснованих на світовому досвіді, сприяє стрімкому саморозвитку та вдосконаленню, як освітньо-наукових процесів так і навчально-матеріальної бази.

Підкреслено що запровадження у ВВНЗ інших не військових дисциплін надало можливість створення особливого, інноваційного освітнього середовища, яке спонукає до реалізації внутрішніх освітніх потреб військовослужбовця, збагаченню його індивідуальної обізнаності та нароцненню професійних навичок, що відповідає потребам відомства у підготовці фахівців відповідної спеціальності (юрист/педагог/філолог тощо).

Наголошено на тому, що освітні програми виховання доброчесності та запобігання корупції у секторі безпеки та оборони України допомагають реалізовувати загально-національну концепцію держави щодо виховання нульової толерантності до корупційних проявів та недоброчесної поведінки у військовому середовищі, так як доброчесність є невід'ємною складовою професійної етики військовослужбовця, яка заснована на дотриманні законів та принципів справедливості.

Встановлено, взаємозв'язок між процесами виховання доброчесності із національно патріотичним вихованням оскільки їх суть та зміст спрямовані на розвиток загальної культури та самосвідомості особового складу сектору безпеки та оборони, основи яких закладені у нормах Конституції України та є постулатами для всіх громадян України.

Ключові слова: військовослужбовці, виховання доброчесності, запобігання корупції, освітні процеси, військова освіта.

Tsisar D., Kurylina O., Miroshnyk M., Velykyi A. Aspects of the Training System for Military Servants of Ukraine's Security and Defense Sector in Relation to Integrity Education and Corruption Prevention

The article examines the educational processes aimed at training personnel in Ukraine's security and defense sector on integrity education and corruption prevention in higher military educational institutions. The development of these processes began with Ukraine's declaration of independence, which prompted the reconstruction of educational systems to modernize not only the education itself but also its content, principles, and approaches in line with the best global standards.

The article outlines the normative and legal framework governing the features and expansion of educational processes in higher educational institutions. It focuses on the key aspects of enhancing educational activities with the support of the state and international partners. These improvements occur in cooperation with other government departments and military formations in Ukraine, as the introduction of innovative approaches based on global experience contributes to rapid self-devel-



opment and the overall improvement of educational and scientific processes, as well as of the educational and material base.

It is emphasized that integrating non-military disciplines into military universities has enabled the creation of a unique, innovative educational environment. This environment encourages the fulfillment of the internal educational needs of military personnel, enriches their personal awareness, and enhances their professional skills—thereby meeting the department's requirements for training specialists in relevant fields (e.g., law, education, and philology).

Furthermore, the article highlights that educational programs on integrity education and corruption prevention in the security and defense sector of Ukraine support the national concept of zero tolerance for corruption and unethical behavior in the military environment. Integrity, as an integral part of a military professional's ethics, is grounded in adherence to laws and principles of justice.

Finally, the relationship between integrity education and national patriotic education is established, as both aim to develop the overall culture and self-awareness of personnel within the security and defense sector. These foundational values, enshrined in the Constitution of Ukraine, serve as guiding principles for all citizens of Ukraine.

Key words: military personnel, integrity education, corruption prevention, educational processes, military education.

Література:

1. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-XII (редакція від 29 листопада 2024 року). Відомості Верховної Ради України. 1992 р. № 27. Ст. 385. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 27.03.2025).

2. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» : науково-практичний коментар / П. П. Богущкий, О. В. Кривенко, А. О. Кривенко, В. Й. Пашинський. Львів : Вид-во НАСВ, 2019. 254 с.

3. Про трансформацію системи військової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 року № 1410. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-%D0%BF#n16> (дата звернення: 27.03.2025).

4. Якименко С., Гикало Ю. Удосконалення системи професійної підготовки військовослужбовців в контексті трансформації системи військової освіти. Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. Серія: Публічне управління та адміністрування, 2 (2), 2023 р. С. 60–63. <https://doi.org/10.54891/2786-698X-2023-2-12> (дата звернення: 27.03.2025).

5. Пащук Ю. Теоретико-методологічні основи вивчення і впровадження досвіду освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах. Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Серія: педагогічні науки, № 1 (24), 2021 р. С. 299–317. URL: <https://cutt.ly/NrpXHwaJ> (дата звернення: 27.03.2025).

6. Про затвердження Положення про особливості про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, закладах фахової передвищої військової освіти : наказ Міністерства оборони України від 15 лютого 2024 року № 120. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0453-24#Text> (дата звернення: 27.03.2025).

7. Приходько Ю. Підготовка військових фахівців у провідних країнах світу: основоположні засади та тенденції. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, № 3 (67), 2017 р. С. 285–299. URL: <https://cutt.ly/7rpXHQLA> (дата звернення: 27.03.2025).

8. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року (редакція від 01 січня 2020 року). Відомості Верховної Ради України. 1996 р. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>. (дата звернення: 27.03.2025).



9. Приліпко М. Сутність категорії «добročесність військових посадових осіб». Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство», розділ: адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, № 3, 2021 р. С. 122–123. URL: <https://cutt.ly/TrpXH3NS> (дата звернення: 27.03.2025).

10. Карабін Т., Белов Д. Підвищення рівня доброчесності як завдання національно-патріотичного виховання військовослужбовців Збройних Сил України. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство», розділ: актуальні питання сучасної правової науки, № 6, 2024 р. С. 968–973. URL: <https://cutt.ly/zrpXJgK2> (дата звернення: 27.03.2025).

11. Крокун-Баранова А. П., Магілін О. В. Морально-етичне виховання майбутніх військовослужбовців. Духовно-інтелектуальне виховання та навчання молоді в XXI столітті. 2023 р. URL: <https://bit.ly/4k8ULew> (дата звернення: 27.03.2025).

12. Магілін О. В. Передумови відкриття професійних закладів середньої освіти з посиленою військовою підготовкою у Латвії. Теорія та методика навчання та виховання. 2022 р. № 52. С. 126–136.

13. Методичні рекомендації щодо адаптації молодих офіцерів до службової діяльності у військах (силах) протягом перших

трьох років. URL: <https://bit.ly/41oqgKo> (дата звернення: 27.03.2025).

14. Шопіна І. Генеза правового забезпечення академічної доброчесності. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2020 р. Вип. 1. С. 36–39.

15. Науковий центр проблем виховання доброчесності та запобігання корупції у сфері безпеки та оборони / Офіційний сайт Національного університету оборони України. URL: <https://cutt.ly/HrpXJPXM> (дата звернення: 27.03.2025).

16. Підтримка програм НАТО: перехід з військової кар'єри на цивільну психологічну реабілітацію та виховання доброчесності. Армія FM. URL: <https://cutt.ly/prpXJ0Gf> (дата звернення: 27.03.2025).

17. Асоціація IT Ukraine підтримала Перший хакатон з питань виховання доброчесності та запобігання корупції в секторі безпеки та оборони України. IT Ukraine Association. URL: <https://cutt.ly/0raFsQFe> (дата звернення: 31.03.2025).

18. Другий ХАКАТОН з питань виховання доброчесності та запобігання корупції у секторі безпеки та оборони України. Науковий центр з питань виховання доброчесності та запобігання корупції у секторі безпеки та оборони. URL: <https://hack.bitec.com.ua/> (дата звернення: 31.03.2025).

